

CATALANA

REVISTA SETMANAL

Any I

Barcelona 18 Agost 1918

Núm. 20

PARLAMENT EN LOS JOCHS FLORALS DE VALENCIA

SENYORA!

SIGA ma primera paraula per rendir lo degut homenatge a la vostra Realea. Sí, vós sôu aquí la Reyna per la vostra jovintut, per la vostra galanfa, per lo nom que duèn del inol·lidable autor de *La Barraca*, del *Rosari de la Viuda* y de tantes y tantes de poesies ab que aquell Patriarca del Renaixement Valencià va enaltir y immortalisar la nostra llengua. Per los qui la parlèm, *Llorente* serà sempre *nom de Rey*. Per lo mateix, tot vos siga enhorabona de la vostra Realea que in·contrastablement vos hau merescuda inspirant ab l'etcís de la vostra tenral bellea y de les vostres esperançadores virtuts l'encantadora poesia que ha valgut al autor la *Flor Natural* y a vós aqueix trono que per aclamació de tot Valencia ocu·pèu y aqueixa corona de Reyna que tan graciosament cenyiu.

EXCELENTÍSSIMS Y ILUSTRÍSSIMS SENYORS!

SENYORES, SENYORS!

Rendit a la Reyna l'homenatge que calia, me pertoca saludar y salute ab tota la meua ànima de mallorquí la sempre egregia y senyorial Valencia, tan digna y brillantment representada per vosaltres que ompli aqueixa grandiosa sala, honrantme fòra mida ab la vostra atenció y honrantvos a vosaltres matexos exaltant los vostres poetes, festejant la vostra estrènua, imperial y heròica llengua.

Al senyor President del *Rat Penat* ¿què li podré dir per correspondre de qualque manera a la magnanimitat y gentilea ab que tant y tant m'afavorí oferintme lo Mantenedoratge d'exa patriòtica festa? ¿què li podré dir al senyor President per agraphirli d'una faysó adequada les frases d'alta considera·

ció, afecte y simpatia que m'ha dedicades, que me confonen per lo excessives y que li agraphixch de tot cor perque se veu que li brollaven de lo més endins de l'ànima.

Siga la meua enhorabona més coral a tots els autors que han presa part en aquest certamen, tant als premiats com als no premiats: d'una manera especial als qui han obtingut premi, enaltintse a sí mateixos y enaltint a aquexos Jochs, el Reynalme de Valencia y lo parlar nacional; desitjant als no premiats y prometentmen, en lo pervindre, una millor sort y molts de triomfs, definitius per ells, per la Patria y per l'Idioma.

Rendits aquests homenatges, per mi del tot ineludibles, ja podria donar per acabat aqueix parlament, si l'amor a la nostra llengua que m'ablama y m'enardeix, no me fera aprofitar tan feliç avinentea per dirvos lo que bat dins mon cor joh valencians! des de les meues excursions lingüístiques de cap a cap del Reynalme de Valencia que fui l'any 1901 y 1902 y que repetixch ara per ensaborir y estudiar d'aprop y de prim conte y en les seues fonts més genuines y més pures la llengua del Rey En Jaume I, d'En Jordi de Sant Jordi, de Sant Vicent Ferrer, de N'Ausias March, d'En Joanot Martorell, d'En Jaume Roig, de Mossèn Ruiz Corella, de Mossèn Fonollar, la vostra benvolguda llengua, qu'es tan meua com vostra.

Jo que per assaciari la fam y la set que patixch d'aquexa llengua, cent voltes gloriosa y superabundantment digna de l'amor de sos fills, l'hay volguda oir y l'hay oïda, melodiosa, irrefragable y fulgorant, a Vinaròs, Benicarló, Peníscola, Morella, Forcall, Benassal, Alcalà de Xivert, Castelló de la Plana, Vila-Real, Onda, Borriana, El Puig, Molvedre, Nules, Llíria, Valencia, Sueca, Xàtiva, Beniganim, Ontinyent, Biar, Ibi, Xixona, Alcoy, Benifallim, Penàguila, Cocentayna, Simat de Valldigna, Beniopa, Gandia, Oliva, Pego, Al Patró, Verger, Dènia, Benissa, Benidorm, Callosa, Bollulla, Tàrbena, Vilajoyosa, Sant Joan, Alacant, Novelda, Monòver, Elx y Santa Pola; —jo que hay correguda la vostra terra de cap a cap per sentirhi vibrar y ressonar aquexa llengua, tota vida y tota mel, me crech autorisat, joh valencians! per dirvos que n'haurieu de fer una miquina més de cas de la llengua vostra, tot el cas que la rahó exigix que fem de la llengua propia. ¿Volèu que ls altres pobles fassen cas de vosaltres? Comencèu vosaltres per fer cas de les vostres coses, sobre tot de la més acostada y íntima que teniu: la vostra llengua, l'espill més feel, l'expressió més acabada y més exacta y més eloqüent de la vostra ànima.

Per l'amor de Deu y de la Mare de Deu, vullgàu joh valen-

cians! fer una miqueta més de cas d'aquexa llengua vostra, que s'honraren de parlar sis sigles de la vostra historia y'ls homens més eminents que Valencia des qu'es Valencia, ha tenguts. Parlèu joh valencians! com fien ells, en valencià, no just en familia y pels quefers més baxos, sinó en les ocasions més solemniats de la vida, per esplayar el vostre esperit davant Deu, per les vostres oracions y pregaries, que cal fer sempre en la llengua més íntima y més coral, qu'es sempre la que mamarem ab la llet, la propia, no la manllevada. Estimèu tant com vullgau el castellà que bé s'ho mereix per la seua maravellosa opulencia, per la seua brillant historia; però may per may l'amor y admiració del castellà siga despreci ni menyspreu del valencià, ni per arreconarlo ni donarvosne vergonya. Es la vostra llengua, y per ella ha d'ésser la sobirania de la vostra inteligencia y l'imperi del vostre cor.—Mirèu joh valencians! qu'es filla de bons pares; es una evolució gloriosíssima de la llengua de Roma, senyora del món. Ella omplí tots els sigles de la vostra historia: es la llengua del Rey Jaume lo Conqueridor, pare de la vostra Valencia y de la nostra Mallorca. La llengua que parlèu vosaltres y parlen les Balears, ¿quí la mos dugué més que'l Rey En Jaume? Abans del Rey En Jaume, parlaven les regions valencianes aquexa llengua? ¿Tenim cap monument y prova sòlida de que ans del Rey En Jaume Valencia parlava la llengua que parla ara? ¿A hont són los monuments de la llengua que's parlava aci ans del Rey En Jaume? Tot lo més, mos queden alguns noms de lloch y algunes atres purnes per l'estil, de tot insuficients per formular conclusions decisives. ¿Quina llengua parlaven els musaràbichs d'ací y de les atres bandes d'Espanya? O l'aràbich ò la modalitat llatina hispana, que seria uniform en casi tota la península, d'hont ab les vicissituds del temps y de la reconquesta, segons els diferents nuclis d'aquexa, resultaren les diferents llengues espanyoles que aparexen en los monument escrits que's conserven dels sigles xi, xii y xiii. ¿Per què dues terceres parts de l'actual provincia de Valencia parla xurro? Senzillament perque vingueren a poblarles families de la banda d'Aragó. ¿Per què l'atra tercera part parla valencià? Perque vingueren a poblarla families de la banda de Lleyda. ¿Quí es capaç de marcar els límits entre'l valencià y'l català de Lleyda? Negú els ha marcat fins avuy, ni territorialment ni científicament. Gratuitament molts afirmen exa divisoria, però negú n'ha donades may les proves. Les diferencies entre'l valencià y'l català de Lleyda són insignificants: basten per constituir un dialecte, no basten ni d'un bon troç per constituir una llengua.

Es evident de tota evidencia que la modalitat lingüística

actual de Valencia, lo que's diu *valencià*, prové de la conquesta del Rey En Jaume.

Cal rendir homenatge a la veritat històrica y a la realitat lingüística y arreconar tota denominació que hi estiga en pugna.

Ni històricament ni lingüísticament se pot sostindre la denominació de *llemosí* que molts donen al *valencià*. El *Llemosí*, com sabèu, no fou may més qu'una de les branques de la *Llengua d'Oc*, que la primeria del segle XIII tengué grans poetes que li donaren especial importància, fins al punt que durant algun temps la *Llengua dels Trobadors* s'anomenà *llemosí*; però allò durà poch, si bé ho conservaren alguns erudits espanyols dels segles XVI y XVII y es arribat al nostre temps, en oberta y flagrant contradicció ab l'història y la realitat lingüística respecte de la nostra llengua. ¿Què tengué may que vore'l *llemosí* ab Catalunya ni ab Valencia? ¿Vengueren els llemosins a conquistar ni a poblar aquexes regions? ¿Còm pot dirse *llemosina* la llengua vostra? No s'ho pot dir en cap de les maneres. La *Llengua d'Oc*, com sabèu, era'l conjunt de les modalitats lingüístiques que's parlaven dins Provença, Alvèrnia, Llemosí, Gascunya, Tolosa, Narbona, Montpeller y la regió pirinenca, del Ribagorça fins a les Alberes, Barcelona y Tortosa. Lo gascó, lo narbonès, lo montpellerench sí que tenen molts de contactes, coincidències y similituts ab la nostra llengua. Lo *llemosí* entre totes les branques occitanes es y fench sempre de les més allunyades de la nostra y que menys influència hi exercí. ¿Còm pot ser, donchs, *llemosina* la vostra llengua? ¿Ha provat negú may de demostrarho històricament, gramaticalment, científicament? May per may. ¿Quí s'atrevirà a sostindre que la lley dels vostres sons, que la lley de formació y derivació de les vostres paraules, que la vostra declinació y conjugació, siguen una derivació ò conseqüència de les lleys dels sons, formació de paraules, declinació y conjugació del *llemosí*? Negú may s'es atrevit a sostindre una tal cosa. Jo m'oferixch jo, valencians! a discutir tot açò, no ací ni ara naturalment, sinó a una altra banda, allà hont vullguen y quan vullguen els qui sostinguen lo contrari. De manera que la història y la realitat lingüística no permeten anomenar *llemosí* lo vostre idioma. Digàuli *valencià antiu*, *valencià clàssich*, may *llemosí*. ¿Que no li volèu dir *Català*? No li ho diguèu, però no neguèu la realitat històrica ni la realitat lingüística, que proclamen de la manera més llampant y contundent que la llengua que's parla a n'el Principat, a n'el Rosselló, Vallespir, Conflent y Capcir, Balears, Alguer de Sardenya y regions valencianes es la mateixa llengua ab sis modalitats diferents, axò es, el *valencià*, el

balear, l'alguerès, el català occidental, el català oriental y'l català de França. Nò, exa llengua no la dugueren de Provença ni del Llemosí ni de cap altra banda de fóra d'Espanya, sinó que brollà rabent, llampant, esplèndida y triomfadora, en la regió pirinenca, y les armes de Carlemany y Lluís el Pia-dós, dels Borrells y dels Berenguers l'extengueren fins a Barcelona, Lleyda y Tortosa, y'l Rey En Jaume fins a les Balears, Valencia y Murcia.

No, valencians, jo no vinch a proclamar la sobirania de cap d'aquexes modalitats de la nostra llengua damunt les altres modalitats, sinó tot lo contrari. Jo cabalment sostinch que, ò hem de tornar tots, valencians, catalans y balears, a la llengua dels sigles xiv y xv, quan era ben tota una y'ls escriptors valencians se'n hi duyen la palma y hi senyoretjaven incontrastablement ò bé s'han de respectar com a cosa intangible y sagrada, mentres no sien castellanismes, totes les modalitats actuals de les Balears y de les diferents regions valencianes y catalanes, sense ferne cap d'elles esclava de cap altra. Sí, valencians: jo les proclame totes autònomes, sobiranes, independents una de l'altra, ab els matexos drets, prerogatives y preeminències. Sapigàuh, jo som un inimich mortal de que s'erigixca cap de les modalitats de la nostra llengua, ni la balear, ni la de Barcelona, ni cap atra, com a llengua literaria a que s'haixquen de subjectar les atres modalitats lingüístiques y tindre-la per norma y pauta. En açò ha de consistir el renaxement de la nostra llengua: que cap de les seues varietats actuals ha de dominar damunt les atres, sinó que totes han d'esser de la mateixa categoria, totes han d'esser absolutament autònomes y independents una de l'altra, axò després de netejarles ben bé de tota influencia y esclavitut forasterenca, puy la nostra llengua no necessita rès de cap atra ni ha de viure de captiris ni d'almoyna, perque té del seu que li sobra per viure y reynar com a reyna y emperatriu mentres la Patria siga Patria.

Y ara, senyors, cubríu ab lo vel de la vostra magnanimitat y benevolencia la rònega pobrea y incontables deficiències de mon discurs, en atenció a l'amor a la vostra llengua que me n'ha dictades totes les paraules, que, si no han brollat tan vibrants y eloqüents de la meua boca com calia, atribufuho a la meua curtedat y poca traça. Y ara *ja reveure tots plegats y ab Deu siùu!*

ANTONI M.ª ALCOVER, PBRE.

BALENES HISTORIQUES

Des dels més antichs temps existiren cetacis turistes que volgueren visitar les mars calentes com la Mediterrània, lo golf Pèrsich y la mar Roja, pagant quasi tots sa atrevida curiositat ab la vida. Si haguessin pogut presumir les cavilacions y mals averanys a que donaven lloch entre'ls pobles meridionals, segurament que no s'haurien mogut may de les aygues fredes d'Islandia.

La primera balena que vingué a morir en les nostres latituds, de la que tenim noticia, fou en l'any 325 abans de J. C. Nearc vegé un cetaci prop de la boca del Khisht, en lo golf Pèrsich y diu que tenia la pell plena de moluschs y que midia noranta colzos de llargada, encara que Strabon, més prudent, va reduhirla a cinquanta.

No cal recordar que Jonàs fou devorat per una balena y que quan Neptun dexà d'estimar a Andromeda y concebí per ella odi pregon, li envià un cetaci per a devorarla, animal que fou mort per Persèu y colocat en lo cel.

En G. Pouchet va donar noticia a la Societat de Biologia de París, ja fa prop de trent'anys, de dues balenes embarrancades y mortes en la costa francesa de la mar Mediterrània, en los segles viiie y ixe de nostra Era.

Sembla qu'en el segle x^e, un gran cetaci abordà y perdé la vida en la costa d'Arabia, a Oman, segons recompta lo *Llibre de les maravelles de la India*. Occorregué en l'any 922, havent l'Emir Ahmed, fill d'Ibilal, anat ab sa comitiva a veure l'estrany monstreu marí y penetrant a cavall en les mandíbules. Açò dèu entendres naturalment de la mandíbula ò queix posat dret a manera de pòrtich. Lleó l'Africà, en la seva obra *Della descrittione dell'Africa*, diu que a Messa, prop de Mogador, en la costa de Marrochs, hi havia una d'aquestes arcades, de la boca d'un cetaci, per hont passava un camell sense tenir que baxar lo cap.

Tots temps la curiositat despertada per aquests animals geganteschs, inclinà la gent senzilla a conservar-ne alguns òssos y portarlos lluny, dintre del continent. Lo citat *Llibre de les maravelles de la India* recorda qu'en cert lloch del Yémen conservaven un crani de balenòpter, en lo qual un home entrava per una de les fosses dels ulls y'n sortia per l'altra. Y a Cartago, en temps de Sant Agustí, tenien en permanent exposició pública los maxilars de balena, que dit sant creya equivocadament qu'eren costelles. Ossos semblants po-

dèm veure encara avuy penjant dalt la porta de l'iglesia de Sant Martí Sarroca y en el portal lateral que dona al porxo del pati dels tarongers de la Seu de Sevilla. A França, a la basílica de Sant-Denis, panteó dels reys, guardaven també quatre maxelles de balena, portades, en 1806, al Museum d'història natural de París.

Volguent estudiar l'història del ambre gris lo citat Mr. Pouchet va aplegar dades d'encallaments de cetacis en la mar Mediterrània y publicà en 1893, també en la Societat de Biologia de París, un treball titulat *Anciens échouages de cétacés du ixe au xviie siècle*, hont va exposar la seva fonamentada opinió de que en època remota, los ibers que ocupaven la nostra península, sabien caçar los grans cetacis, quan encara ho ignoraven los grechs y ls fenicis y per consegüent, que des de llavors existí un progressiu despoblament d'aquestes espècies en lo *mare nostrum*.

Però Mr. Pouchet qu'ha reunit notícies de cinch diferents varades de balenes en lo segle xviie, ha ignorat les tres que ocorregueren en les costes catalanes durant la xv^a centuria.

Les varades per ell descrites foren en les costes d'Itàlia. La primera, en 1624, a Sant Sever, prop de Roma, creu qu'era sense cap dubte, una *Balaena Biscayensis*, dotada de grans barbes de més de sis pams de llargada. Aquesta y altres dues de la mateixa espècie, agafades respectivament en 1877 a Tarento y en 1888 a Alger, ho foren en lo mes de Febrer, cosa que no accepta com a una senzilla coincidència.

La segona, en 1620, a l'illa de Còrcega, era femella, ab un petit al úterus, de 30 peus de llarch.

La tercera, va varar prop d'Ostia, a Astura, y reconeguda per lo Príncep de Coesi, resultà ésser un catxalot.

La quarta, encallà ben aprop de la fortalesa de Maccaresio y era de més reduhides dimensions.

De totes quatre'n donà curiosos detalls Joan Faber en les anotacions posades als dibuxos del *Thesaurus rerum medicarum Novae Hispaniae* d'En Francesch Hernández (Roma, 1651). Lo quint cetaci encallat en la repetida mar y descrit per En Pouchet, es un catxalot agafat en la costa espanyola de Galicia, en 1660, poch més o menys, segons relació del P. Salinas en la seva rara obra *Theologi commentarii litterales et morales in Jonam Profetam, quatuor indicibus illustrati* (Lyón 1652).

Noresmenys, es prou sabut que fins fa poch en la costa de Cantabria hi havia pescadors baleners que cada any caçaven un cert nombre de balenòpters.

Havèm, donchs, de posar un suplement al treball de Mr. Pouchet. Barcelona, fou assats visitada per los cetacis en lo segle xv. En vuyt anys, a partir de 1458, tres balenes embarcaren prop de la nostra ciutat.

En lo *Dietari* de la Generalitat de Catalunya, trobèm anotat lo dijous primer de Juny de 1458, qu'era precisament la festa del Corpus, lo primer cetaci: «Aquest die donà a través en lo ribatge de la mar, dallà lo cap de Llobregat, una balena del llarch de una galiota (*nau*) de xxii banchs. Mòlts presumiren que nos trigaria gayre que morria algun gran príncep. E de fet a la fi de aquest més morí lo Rey Alfons Daragó.» Aquesta vegada, donchs, l'esperit superticiós romangué satisfet.

En lo dimars, 13 de Novembre del següent any, 1459, altra aparició del cetaci: «Aquest die fonch denunciat al Regent la batllia general de Cathalunya, com della lo cap de Llobregat havia dat a través en terra un mólt gran peix ò balena morta qui havia de llarch xviii grans passes. Mòlts han volgut creure que enguany morrà algun gran príncep. Tots temps sia feta la voluntat de Deu.» Podia començar per ací l'escrivà de la Diputació general y estalviarse'ls mals averanys.

Finalment, en lo propi *Dietari* apareix al dimars 29 de Juliol de 1466, una tercera noticia de la matexa classe: «Aquest die fonch vist un gran troç dins mar, endret del puig de les falcies un gran peix mular o balena morta, la qual paria fos fusta de rem armada. E de fet forenhi armades cuytadament una galiota e dos lauts, los quals si acostaren e trobaren lo gran peix mort qui podia ten fort que a penes si gosaven acostar. Deus per sa mercè nos do bons senyals e bona ventura amen.» No sabèm perquè'l cronista aquesta volta se sentí tan optimista, davant d'una balena pudenta. Però lo cert es que l'endemà la Diputació elegí a Reyné d'Anjou per sobirà de la nació catalana, contra'l malcarat Joan II.

Sembla que'l dia 14 de Novembre de 1464, una balena també havia varat prop de Barcelona, però cap nota'n conté'l *Dietari*. Axí havèm completat la rara colecció de balenes històriques de Mr. Pouchet.

Tampoch tingué notícia aquest autor d'un cetaci agafat prop de Cette, en lo mes de Maig de 1383, anotat en la *Crònica romana del Thalamus parvus*, de Montpeller, en los següents termes: «A viii de may fo portat a Montpellier un peys pres propre Ceta, lo cal avia de lonc entorn una cana et era gros com a un azer et era pelós coma azer, de color sus lesquina de gris oscur et als costatz de gris clar et al ventre de blanc et avia testa ses col e lo morre com a de vedel e dens de sotz e de sus com a verre e coa de un palm e quart de lonc redona e grossa com a lo bras et avia davant pres del cap dos bras am mas e v detz formatz en cascuna man am las honsas nozadas coma de persona mays los detz se tenian an pel coma dauqua; e pres de la coa avia dues cambas amb artelhs nozat e formatz coma aquels de las mas et eron del lonc cascuna camba e bras am los pes e mas entorn 1 palm $\frac{1}{4}$. Et alcus dizian que era vielh marin et alcus juzieos dizian que aquel peys era peys juzieu (*jueu*), per so quar lo disapte matin yeys de la mar et està enterra entro al vespre.» Per la descripció que reproduhim apar que millor qu'un cetaci, aquell *peix jueu*, era una foca ò una morsa.

De totes maneres, roman demostrada una cosa; que l'escrivà de la Generalitat de Catalunya, qui redactava'l *Dietari* a mitjans de la xv^a centuria, no era més supersticiós ni més enamorat de falordies que'l séu coetani, lo cronista montpellerench, qui acceptava, un poch vergonyosament, l'existència de pexos subjectes a la religió mosàica y que feyen festa tots els dissabtes. Encara la trobè mès esbalaidora qu'aquella altra falordia qu'havèm explicat en nostre treball *Criminals de quatre potes, notes còmiques d'història jurídica* (Barcelona, 1915), de que, en 1474, fou cremat a Basilea, un gall bruxot qu'havía fet un ou.

JOAQUIM MIRET Y SANS.

FRUYTA MADURA

RECORDANTSE de l'Agata, la interessant pageseta que tant li havía plagut l'any darrer, En Raymon dexà que sa familia visités les estacions balnearies hont de consuetut se retroben les conexences elegants, y se'n vingué, tot sol, a sa hisenda de Màs-Vilà.

La modesta masia de l'Agata era a mitja hora escassa, y als capvespres En Raymon, tot passejant, s'arribava a una font equidistant dels dos casals. Allí solía trobar l'Agata, que hi anava per aygua. Algun cop, a la mateixa hora, hi havía passat En Genís, l'herèu dels masovers de Màs-Vilà, que's mirava fixament la noya, fentli abaxar els ulls y enrogirse fins arran dels cabells. Mes En Genís dexà prompte de comparèxer, y En Raymon, que poch s'havía ataleyat de tot axò, no hi va pensar més.

L'Agata, sense mare que l'aconsellés, se sentia tan agrada-da dels afalachs d'un senyoret com En Raymon, qu'als quatre dies de tenirhi sentades ja li havía donat tot el cor. Aquestes entrevistes, desvetllant la tafania de la gent, podien del un moment al altre ésser comentades d'una manera poch favorable per la noya, la qual, a prechs del Raymon, s'avingué a concedirles de nit, fraudulentament, com si's dongués compte de que a la llum del dia no li era dable aspirar al amor de tan distingit galan. Axí aquest anava a fer caure, sense mirament ni respecte, la fruyta madura qu'a tants feya goig y que may ningú no havía gosat cullir.

En Raymon se passava'ls matins sota l'emparrat de Màs-Vilà, tenint a les mans un llibre que no llegia. Els séus esguarts somnolents erraven per la daurada planura hont tota ombra's projectava durament, hont les cigales fressejaven enardides y'ls insectes voladors brunzien atrafegats entorn dels arbres immòvils, carregats de fruyt.

Més d'un cop, fos que la contemplació del fruyt l'estimulés, fos que la xardor de l'hora li produhís veritable set, dexava la poltrona hont seya, cullia un rahim de la parra, y l'esgranava entre sos llavis mandrosament. Mes, si En Genís s'esqueya a trobarshi, ni aquest treball li calia al jove, per que l'hereuet, bon minyó y servicial, s'apressava a haver el rahim més ros del indret més frescal, y'l presentava sollicit al senyoret indolent.

Un dia, En Genís se li quedà plantat com si volgués entaular conversa; mes, com En Raymon li fixés una mirada interrogadora, s'allunyà bruscament vers les seves tasques, confús ò repenedit.

Y En Raymon tingué llavors un pressentiment, y's quedà observantlo ab uns ulls mólt oberts, dels que semblà haverne fugit, de sobte, tota la somnolencia habitual.

★ ★ ★

Ja no tornà a veure l'Agata sinó de nit. Una nit sense lluna, però farcida d'estrelles, que s'escampaven en legions innúmeres per la volta del cel y la convertien en un mantell immens de pedreria. L'Agata havia exit de sa casa quan ja tothom dormia, y'ls goços havien lladrat al Raymon en veyentlo arribar, mes ella, amoxantlos, els manà callar y fou obehida. Y abdós amants (confiats en la vigilancia dels fidels animals que a tota remor grunyien y de tot perill els avisaven) gaudiren llur amor durant les hores massa breus d'aquella nit calda y serena.

No apuntaven encara les claricies del jorn novell quan uns lladruchs furiosos els advertiren de la presència d'algú. L'Agata, estemordida, se desféu dels braços del estimat y corregué a tancar-se a casa. En Raymon, qu'havia demorat sa completa victoria, sentí una fonda rabia per lo sobtat d'aquella separació, y alhora un gran descontent de sí mateix.

★ ★ ★

Del màs de l'Agata a Màs-Vilà hi mena una estreta vedruna, encaxonada entre dos marges mólt alts. Per allí se'n tornava En Raymond, ben de mala gana, y a les poques passes, en un retom, li exí un home al mig del pàs. Enfront l'horisó clarejava ab les primeres lluhissors del jorn, y de moment no pogué, a contra-llum, conèixer al sobrevingut. Sols veyà, feblement acusada, la silueta d'un minyó d'àgils moviments, qu'extenia un braç y'l comminava a aturarse.

— No s'espanti, senyoret: sóch jo, — va dir el desconegut, com volent amaynar el sobressalt qu'ocasionava. — Hem de parlar.

— ¿Tu, Genís? ¿Tu, barrantme'l pàs? ¡Ni que me'n volguessis fer unal ¿Què busques a aquestes hores?

— De primer, saber lo que busca vostè.

— Es dir, que m'espies.

— ¡Dret hi tinch!

— ¿Dret a espiar les meves accions? ¿A atravessartem pel camí com un lladre?

— No'm falti, que jo no li he faltat. Y si un lladre hi hà aquí... prou ho sab vostè que jo no'l sóch.

— Míra que't penediràs d'aquests insults.

— ¡No pas abans que vostè's penedexi del tòrt que ha fet a una noyal!

— Y a tu ¿què se te'n dóna?

— ¿Què se me'n dóna de lo qu'era meu y vostè m'ha prèss?... ¡Ja l'hi sabré dir!

— ¿T'estimaves l'Agata? ¿Tenies esperances?

— ¡Ella me les havia dades! Pregúntiho a tothom, que tothom ho sab aquí! Vostè va tornar, va galantejarla, va girarli'l cervell, y se l'ha feta seva. ¡Y no serà per bon fi, quan li dóna cites de nit fóra de casal Donchs, per que vegi la diferencia entre l'estimació d'un senyor com vostè, y la d'un infeliç com jo, he vingut a trobarlo y demanarli, de genollons si convé... —

En Raymon, a qui les escenes dramàtiques impacientaven, el va interrompre ab aquests mots humiliants:

— Vaja, sí: ¿que renuncií? ¿que te la torní?

— ¡Què s'ha pensat! Jo no vull les dexas d'altri, ni prenh rès que no sia ben meu. Lo que li vinch a demanar es que no la enganyi, senyoret... y que s'hi casí!

— ¿Que m'hi casí? ¿Ja sabs lo que't dius?

— Ho tinch ben rumiat. Sóch jo qui li oferexo l'Agata... com tantes vegades li he ofert la fruyta regalada del séu màs. Ja que la troba bonica, ja qu'ella's dóna a vostè, ja que la té per seva, no la dexi, no la llenci, no la enganyi... ¡Cà-sishi!

Parlava ab tanta emoció, que la veu li tremolava; mes, sentintlo, una rialla mofeta's dibuxà als llavis d'En Raymon.

— ¿Que't tornes boig, minyó? —

Lavors En Genís, enardintse bruscament,

— ¡Boigs fan bitlles, nostramol! — contestà ab insolencia.

— Jo l'he estimada com s'estima a una Mare de Deu, ab toa

la lley de que sóch capaç... y per alguna cosa serà que jo l'ha-
ja estimadal Pèndremela podràn, com podràn arrencarme'l
cor: mes, pèndreli l'honra, ni vostè ni ningú no podrà, per
que...

— ¿Per què?...

— Per que jo abans ab aquest roch li pendré la vida. —

S'abaxà ràpit, y engrapà ab les dues mans un gran còdol
del costat del camí.

— ¡Ne fas massa, Genís! Si fos cert lo que suposes de
l'Agata y de mi, ella no merexeria tanta devoció de part teva.

— ¡No gosi dirho, mal llampl per qu'es vostè qui me l'ha
robada, qui l'ha caragirada, qui li ha mort els bons sentiments
que per mi tenfal! ¿Ab quin dret me la tracta com una qualse-
vol, si vostè ha sigut la seva perdició? —

Enarborà'l còdol dihent axò, y avençà ab un ayre tan re-
solt, qu'En Raymon, veyentse en perill, se tragué un revòl-
ver y amatent li encarà. Y restaren llarch temps sotjantse:
En Genís volent agredir, y En Raymon mantenintlo a ratlla.

— Genís, — digué a la fi: —mentres m'has tingut indefens
a ta mercè, no he volgut disculparme. Te m'has presentat de
una manera, que tota disculpa meva t'hauria semblat filla de
la por. Mes si, per negarme jo a complàuret, haguessis ara co-
mès un crim, el ploraries tots els dies de ta vida per ella, per
mi y per tu. Ara sóch jo qui't tinch a mercè meva y't pregun-
to: ¿t'entocudexes tan mateix en que jo'm casi ab l'Agata?

— ¡Sí!

— ¿Y si jo no m'hi vull casar?

— Si no s'hi vol casar, jo'l mataré!

— No't moguis, que podria sortir el tret y'l disgust fóra
meu.

— Tíri, y vègi de no errarme, si vol salvar la pell.

— ¿Y si't digués... qu'he respectat l'Agata com tu mateix?

— Ella no es del séu braç: no podia volerla ab bon fil

— ¿Y si te la dexo tan pura com abans?

— ¿Ara que li ha près el cor? ¿Y còm vol que m'estimi ara
a mi? ¿Y còm vol que no's consumi de pena si la dexa? Està
boja per vostè, caurà malalta... —

Llavors, despectivament:

— Cúrala, si ets un home, — En Raymon digué, — que
jo... prou feyna tindrè per mi! — Y afegí ab certa tristor:
— ¿Vols dir, Genís, qu'ella no la sab més llarga que nosal-

tres?... No t'ofenguis, no t'alteris; escolta. Per mi t'ha dexat, y a mi m'ha callat l'amor que tu li tenies. Si en càstich se quedés sense l'un ni l'altre... Nò, nò, qu'ab tu s'hi casarà, y a mi no podrà acusarme de cap tòrt.

— ¿De cap? — clamà En Genís ab goig y esperança.

— Y ara, que sabs que no m'hi vull casar, aquí va la meva arma per si vols... *fer justicia*. —

Posà'l revòlver al marge, colpejà tot rihent la espatlla d'En Genís, y s'allunyà poch a poch, sense girarse.

* * *

Han passat anys, y no's sab qu'En Raymon haja tornat a la hisenda, de la qual, morts sos pares, es avuy l'únich propietari. En Genís, el fill dels antichs masovers, també difunts n'es el masover actual al costat de l'amorosa Agata, sa fidel esposa, que'l va redoltant de maynada, com de nous presents de regalada fruyta en mig d'aquells pròvits fruyterars.

En Raymon no s'ha casat. Sempre rebel al jou, tantes en veu, tantes n'hi agraden... y tantes ne dexa estar.

¿Preguntèu si's recorda de la camperola humil, mentres freqüenta salons y galanteja senyores fines? ¡Què us diré! Hem de suposar que no haurà oblidat el pàs de comedia en el que tan trist paper li feren representar ses cabories de jovincel desenfeynat. Tant es axí, que cada vegada qu'escriu al Genís, mólt de tart en tart, acaba la lletra ab aquest expressiu encàrrech: «Memories a la *meva estimada* Agata». Axí, ab totes les lletres. Y sembla que'l bon Genís, curat de gelosíes y fal-leres, se n'alegra y fins ho agraheix.

Y cada any pel bon temps, quan al palau d'En Raymon hi arriba'l present flayrós de les primeres fruytes, l'antich enamorat s'apressa a agafarne una, y la du a sos llavis melancòlicament. Y experimenta llavors una sensació que l'esborrona tot, y li fa brillar els ulls, y'ls hi humiteja. Y li apar retrobarse al bo de la juvenesa, lluny de les luxoses cambres, petjant les planures daurades de Màs-Vilà, y assaborint plè de dalit, sota un xàfeh de sol, aquella altra fruyta madura y sana, qu'està si cau no cau...

LLUIS VIA.

LA BONA VETLLADORA

(Cançó de breçol)

Dòrm y repòsa, petit infantó,
tànca tos ulls amarats de claró'.
De tant senti'l càntich meu de non-non,
tot s'acuieta y ofusca y té sòn.

Y'ls Angelets de la Sòn al meu cant
van acudint en estol boyreiant.
Llurs cabelleres frondoses de rulls
vessen ombratges de cel pels teus ulls.

Dòrm descansat y no't temis de mal.
Vetlla ta mare seguda al capçal,
vetlla de nits y ab el fret del matí.
May de les mares l'amor s'adormí.

J. RUYRA.

DIADA DE SANT ROCH

Oh sant Roch, un jorn plorava
ma vila ab plor desolat,
ah, que la peste hi entrava
com un cavall desbocat.

Força humana no podia
capturar al inclement;
mes, Jesucrist dit havia:
Anàu a Roch mon sirvent,

y a vós ab una fè encesa
corregué'l poble abatut
y (joh tendresa de tendresa!)
vostre cor fou commogut.

Dins aquell camp ple d'horror
hont la mort era tan certa
vós foreu suau frescor
damunt tota llaga oberta.

* * *

¿Còm nó? L'alegrança viva
desbordà just un torrent
y encara la Festa votiva
n'es feel agraphiment.

¡Antigues festes anyals
de que ja's pert la memoria!
Ara'ls humils festivals
son trofèus de santa gloria.

Els carrers fragants de murta...
¡quin regosig pels carers!
trobant la diada curta
encenien els festers.

Y era de veure'l primor,
la bellesa y poesia
y, més que rès, el candor
dels balls de la pagesta.

Ja al repicar les campanes,
tot goig, vuyt dies abans,
sentlense mes germanes
les ànimes dels germans,

y en tota llar s'hi encenia
el foch d'amor, flam sagrat...
¡ahl sant Roch els preventiva,
car era un dó anticipat.

La vigília riu xalesta:

melodies capvesprals
y, eclosió de la Festa,
completes solemnials,

y romèus de tota l'Illa
vinguts ab vot d'adorar.
— Als ulls de la gent senzilla
allò era encant singular.

L'endemà, l'església plena:
tothom a Ofici Majó'...
Be'n cremaven a balquena
de llums davant el Patró.

Semblava un cel que floría
tal profusió de llums,
y per tot vos invadia
una onada de perfums

de frescosa aufabaguera
tan bona qu'era un encís...
— Oh, l'església un verger era
trascendint a Paradís.

Y solemnement s'alçava
el gran cant del orador:
antorxa qu'iluminava
les gestes de l'avior.

* * *

La tarda, Vespres cantades,
prenia un tipich coló':
finestres endomassades,
que ja surt la processó.

Bell florir de poesia:
el Sant recorre'ls carrers
circuintlo ab galantia,
la dança dels cossiers!

Y la processó avançava
ab sos penons triomfals;

l'a, re pur s'estusiava
ab cadences musicals.

Presidint la gran filera
de gent, de flors y claró'
ve sant Roch: — Tothom l'espera
com una bendició.

Y al passar dolç y serè
animant totes les coses,
rebia la nostra fè
feta una pluja de roses.

— Oh sant Roch, flor de prodigi
bon pelegrí del Senyó'
qui ens dexareu el vestigi
de vostra protecció,

de fam, de peste y de guerra
lliberaunos, si volèu:
signau aquest troç de terra
ab la senyal de la Creu (1).

Y ell sentia un gran transport
davant tantes mans alçades,
y era esperança y recort
la bondat de ses mirades.

* * *

Mes ab el temps tot trasmuda...
¿Heu observat l'any darrer?
L'antiga usança ha perduda
sa puresa de primer.

L'amor que'ls cors enardia
ja may per may tornarà:
dels goigs que l'avi vivia
ben prest el nét se'n riurà.

Festes belles a no dir
com l'Agost ara no'n dóna,
qui les sabés traduhir
bé mereix una coronal

BARTOMEU GUASP GELABERT
del Seminari de Mallorca

(1) Sant Roch tenia'l dó preciosíssim d'esvahir el contatge de la peste
ab l'adorable senyal de la Creu. A axò aludeix l'autor.

(Continuació)

— Veyam, donchs, si a casa també hi farèu anys; tots los homes de bé y treballadors n'hi fan... — Se girà ab l'encarregat: — Rovira, acompanyal a la giratoria, ensenyali allò com va y qu'acabi lo començat. No podèm pas esperar qu'En Guillemet torni del cementiri per enllestirho... — Féu un'esma de somriure, que no arribà a pollar y ab un petit moviment de cap com a despedida, se n'entrà al obrador, donà una ràpida ullada a tot y després s'encauà darrera una mampareta de vidres qu'amagava una taula escriptori. Aquell recó, apartat dels operaris, però del quin estant se dominava tot, era'l despaig del senyor Ramoneda.

En Nonat lo seguí un punt ab la mirada y després s'arroncà d'espatlles. Ni ell mateix hauria pogut dir quina impresió volia traduhir aquell arronçament, mes tot lo dia estigué inquiet d'una vaga inquietut produhida pel recort del principal. Fòra d'axò, s'hauria sentit perfectament bé. Al cap d'una hora d'estar allí, l'obrador era per ell un lloch familiar; s'hi trobava segur y a pler com si hi hagués passat tota la vida. Havía comprès que sens escarraçar-se gens ni mica, podria quedar tan bé ò millor que'l més pintat que hi hagués. Era sols qüestió d'agafarlshi l'ayre a les màquines y nó de fer prodigis de sabiesa; y tota màquina havía sigut per ell una amiga fàcil y generosa, que se li entregava sens regateig al primer envit.

Quan plegaren, En Peroy y'ls nous companys li feren conèixer tots los carrers dels volts del obrador, y com al pujar havía passat ja pel Major de Gracia, devallaren pel de Montaner, en aquella hora ratllat vertiginosament per la turbulencia de cotxes y automòvils, dintre'ls quals lo foraster veyia passar com llampechs, ara una boca, ara un bust, ara un sombrero, ara un perfil sencer; fragments de visions fugitives, però fortament impresionants, que destacaven sobre un fons confós d'estofes cares ò de faysons no comuns. Eren esquexos de la vida elegant, del luxe ciutadà que volaven avall, aclofats llànguidament en sos petits nius d'indolencia y gaudint de les voluptuoses delícies de la tarda morent, de la velocitat, de les mirades copdicioses dels humils...

El bort esguardà enlayre, cap al cel, immensa conca de topaci pulimentat, y cap als costats, fistonejats de demores suntuoses, entre verdors severes y exuberants dels jardins antichs y la policromia retallada y vistosa de parchs adolescents; es-

guardà endavant y endarrera les dolces llunyanies esblaymades que tancaven la doble pendent, acotxantse en l'horitzó... recordà la magnificència matinalment solitaria del Passeig de Gràcia... — «¡Allò era vida!... ¡Allò era *la vida*!...» — Y, poch a poch, un desig frenètic, casibé afrodiach, li abrúsà les entranyes...

Entre aquelles dues paraleles qu'havien emmarcat son primer dia barceloní, — Passeig de Gràcia y carrer de Muntaner, havia de quedar presa per arrèu l'ànima d'En Nonat.

* * *

L'endemà'l principal no aparequé per l'obrador y algú va dir que jeya: el Senyoret sentí com un alivi, com si hagués prèns un sedant ò un refresch y tot lo dia treballà lleuger y animat. Mes, l'endemà passat, tantost li vegé apuntar al altre cap de pati la cara, més groga y ab les pometes més sortides que dos dies abans, el cor li féu un bot y la llima li ressaltà en les mans marcant una ratlla en la peça que feya. «¡Y aral — pensà'l bort; — ¿qu'es lo que tinch?» Però aquell mateix dia una recordança sobtada atravessà la seva angunia com un raig de llum, fentli veure clar en ella. A un gest del principal, que's girava per contestar quelcom a n'En Rovira, sorgí davant d'En Nonat l'imatge trista y migradeta d'En Jordiet, l'antich companyó d'Hospici. L'ull revés y'l color trencat donaven gran retirança al nen y al home y aquella retirança, ferintli'l cor abans que la memoria, era'l que havia fet impressió al infant gitat d'altres èpoques.

Aleshores aquest reparà ab no poca sorpresa que, d'ençà qu'era a Barcelona y fins aquell instant, no l'havia atormentat sa íntima preocupació. Per primer cop, des de que tenia discerniment, havia passat tres dies sense recordarse del plet que sostenia ab el destí y s'havia sentit feliç. Al caure de nou en l'engranatge de l'idea fixa, caygué de nou també en son isolament de castell feudal qu'axeca'l pont llevadiç que, al extendres damunt lo fosso circundant, l'havia posat en comunicació ab lo món dels homes.

D'aleshores en avall, son principal, causa ignoscent d'aquella cosa, li inspirà, com la monja del Hospici y com la Maria Gallinayre, una secreta tírria.

* * *

Ab tot, l'entrada d'En Nonat en lo nou ambient fou per ell gens difícil ni desagradable. Com una deù cabalosa, la

simpatia brollava espontània a son entorn y l'amoxava gratament sens qu'ell hagués de fer lo més petit esforç per provocar-la ò conquerirla. Al cap de pochs dies, a la despesa li garbellaven l'aygua davant dels ulls: la tia, no en và seduïda en altres temps per la fatxada del séu sastre, estava encantada de les maneres polides d'En Nonat, tan diferents de la tosquesa nadiua del séu nebot y de tants altres treballadors: l'enginy de la Carlota, despert y viu per naturalesa, esticlejava com una toya de fochs artificials, arborada per la presencia del bell minyó: pel pobre Peroy, son amich era un oracle al que s'escolta ab paumada reverencia: en l'obrador, la seva importancia desseguida sobrepassà la dels companys, y aquests li demanaven parer, l'encarregat li confiava les feynes triades y'l principal, malgrat sa seriesa y meticulositat, se dignava aprobar sens esmena les solucions pràctiques qu'ell trobava per qualsevol dificultat.

Fins lluny de sa esfera habitual, recullia arrèu mostres de admiració y acatament. Per anar del carrer del Hospital fins al del Carme atravessava sovint lo mercat de la Boqueria y ben prompte les verduleres, pexeteres, gallinayres y carniceres se fixaren en ell, conexentlo pel *manyà guapo*. Quan passava entremig de les taules, los tallants quedaven enlayre, les frases s'estroncaven a mig mot, queya un peix per altre a la balança y'l preu del enciam triplicava de repent, com si acabés d'arribar de Perú; tot sofria un sotrach ò un punt de suspensió per causa d'aquell endursen enganxades a sa persona les mirades femenines.

Y'l mateix passava en *La Maravilla*, un Bar del carrer de Aribau hont los treballadors se dexaven caure en vigilies de festa per jugar al dòmino, estricolejar y llegir lo diari, ò en los cafès del carrer Major, hont també solien aturarse, a colles, per veure passar les noyes, tot refrescant en les tauletes de l'acera. Al cap de poch que hi eren y sens qu'ell digués res ni fes cap cosa extraordinaria, centralisava naturalment l'atenció d'uns y altres y tan palesament qu'En Peroy acabà per repararho y li digué ab sa bonassa cordialitat:

— No sé què ho fa, coy! Tothom està per tu... També tens *aquel*, com la Carlota... Sembla que siguèu sols al món ò que portèu valeriana... (1). —

(1) Se diu que la flayra de la valeriana enharta'ls gats y'ls fa seguir hont se vulla.

En Nonat somreya sens tornar contesta y sens fer cabal del tàcit ò explícit homenatge de qu'era objecte; lo rebia com si fos la cosa més natural del món, sens petulancia ni desdeny; ab una distracció senyorívola, ab una indiferencia cortès, tal com hauria pogut ferho un heroi de llegenda ò un príncep de sanch, avesats a imperar per dret propi sobre les multituds.

Y mercès als efluvis d'innata seducció que's desprenien d'ell, se li perdonava sens esforç, gayrebé sens esment, aquella matexa indiferencia que suprimia davant séu al probisme, l'egoisme fret ab que anava a la seva, sens pensar ni sentir el mal que podia fer a qui fos que s'entravessés en son camí, la mena de circuit elèctrich ab que enronrava son esperit y que'l reclohia únicament en sí mateix, constituent, en cambi, una amenaça de perill de mort per al que s'atrevis a traspassarlo. Perque mentres ell irradiava influencia al engròs, no'n sofria, a son torn, de cap lley, ja que no'l temptava res del que solia temptar als altres minyons de la seva edat y condició. Era sobri y mesurat en flaqueses de boca, jugava sols per complaure als amichs que'l convidaven, aborria les gresques y disputes, sentia repulsió per tota idea política, no l'atreyen los deportes d'expansió jovenívola, no tenia afició a la lectura, y fins la dòna, en quant ganxo del instint, ab prou feynes li feya impressió. Per interessarlo, no bastava, en ella, ab la jovenesa ò la bellesa física; hi eren menester la sal y les olivetes del arranament.

A la gracia nadiua, fresca y picant alhora, de la modisteta, per exemple, preferia de mólt, la de la dòna composta, anch que frisés en la lletgesa ò la decadencia. Y sa freqüentació del Eden-Concert y altres llochs similars, que tan erradament l'havien fet judicar per sos coneguts, no tenien, en realitat, més objecte que recreyar los ulls en les extravagancies saleroses, d'un decorativisme de cartell, ab que iluminava les sales y escenaris especials, la constelació de franceses que, en los primers temps, representaren pel neòfit la summa y cogoll de l'elegancia.

Aquest era'l punt flach, lo taló vulnerable del jove Aquils. Com en l'Hospici, el *devantal nou* seguia constituent per ell, després del misteri de son origen, la fal·lera més grossa, lo clau dinal de sa satisfacció ò de sa contrarietat.

(Continuad).

FOLKLORE

EL SANT CRIST DE LA GARRIGA

M'ho contà un garriguench (1) que'l Sant Crist d'aquella parroquia es fet d'un cirerer de la matexa població, del qual cirerer (qu'era molt famós) se'n construí una mesura de tres quarts quartans. Al veure l'imatge ja colocada en el seu altar ahont avuy se venera, un fill de la casa propietat del cirerer, diu que va dir:

«Ay, Deu meu, qui us ha vist y us veu,
ereu viu y ara sóu mort,
ereu fill del nostre hort
y germà dels tres quartans de cà la Tia Susagna.»

—
«Per la setmana de l'Ascensió
l'un dia carn y l'altre moltó
y cada dia professó.»

—
Les orugues qu'en el mes d'Abril salten dels pins y fan llargues professons, van a colgarse de terra per que ve'l Cucut que se les menja si les atrapa a fòra.

SUPERSTICIONS

Matar el porch en dilluns, se mort l'amo de la casa.

—
Quan el mussol canta al balcó ò finestra ò molt prop de la casa, algú's mort d'aquella casa.

—
Creumar fusta de figuera en la casa d'una dòna que cria, li fa regular la llet.

—
Si's diu sota teulada «jo sé un niu que hi hà *tants* ous», les serps se'ls mengen.

—
Si plou per Sant Pere Regalat, després plourà quaranta dies.

EUGENI FLORÍ, PBR.

(1) D. Esteve y Dalmau.

NOTETA FOLKLÒRICA

Quan el temps es insegur a l'estiuada, diuen els empordanesos, explicant el fet:

— Si un gall puja altaner a una garbera y crida ab veu potent: «Quin sol més rich, quin sol més rich!» y la gallina, escarbo-tejant, li'n contesta pressurosa: «Durarà poch, durarà poch;» tinguèu present que farà sol y plourà totseguit, degut a la batussa que sostenen el gall y la gallina.

SIXTE VILÀ.

NOTES D'ARXIU

UN MENÚ

A l'visitar l'Arxiu Històric de Cervera, institució admirabilíssima deguda al bon amic Agustí Duran y Sampere, me fou mostrat un interessantíssim volum, titolat *Llibre Vert del Racional*, en el que d'antich s'hi reculliren diferents efemèrides històriques, dignes totes de ser recullides, per delectació de la gent aficionada a conèixer les coses de la vellura. Entre les coses contingudes en el *Llibre* hi hà la relació del Capítol que, en 1537, tingueren els Framenors, en el convent de Sant Francesch de la vila cerverina. De la crònica capitular ne recullo quelcom pertocant als obsequis gastronòmichs que's cambiaren els pahers y consell de la població y'ls bons frares.

Als 27 de Janer la vila ordenà una lluhida comitiva que portà solemnement les seves ofertes als religiosos. Aquestes foren *una vedella viva ab molts cascabells, que anava primera y après una càrrega de pa pastat que savia i mesura, tot coques molt ençafrades, après una càrrega de perdius que avia xxxx perdius, après una càrrega de capons y vuyt gallines, après una càrrega de porcells que havia vuyt porcells, après dos moltons en una bestia molt bells y grassos, après quatre barals grans de vidre de vins blanchs ab una bestia, que fabia bé sis mesures. Totas aquestes sis càrregues molt enramades ab molta murtra y toronjat y moltes banderetes de sobre les besties, y tot anave riu ab un home que portava del dogal cada bestia, deuant la primera càrrega anave hun tamborino de cordes sonant... etc.* Seguien els pahers y demés gent de respecte (Fol. 28).

El present de la vila era en veritat esplèndit. Els Framenors, si'l consumiren en els dies de Capítol, pogueren discutir sense debilitat ni mal de cor. Dos dies després de la entrega, els Franciscans convidaren als consellers cerverins, consignant el mateix *Llibre Vert* el menú de lo que donaren a dinar: *Primo cansalada ab sucre, hun plat entre dos; après una perdiu entre dos; après hun quarter de porcell entre dos; après hun troç de vedella entre dos; après escudella de ffideus ab sucre y canella; après huna gallina entre quatre; après hun troç de moltó entre dos, après pinyonada de sucre, après neules de sucre y clares.* (Fol. 30).

Com se veu, l'àpat fou de resistència. Abundaren els plats forts y no'n faltaren com el de cansalada y'l dels fidèus qu'ara'ns farien fugir de la taula.

JOSEPH GUDIOL, PBRE.

DE LA LLENGUA

HEM de tenir molt compte, quan sentim una paraula que'ns ve de nou, en fernes ben bé càrrech del séu sentit dins de la frase en que'ns ha vingut y en les repeticions qu'hem de procurar obtenirne en la conversa y en la explicació que'ns en donga'l qui l'haja dita. Perque, al escriurela nosaltres, es segur que la encomanarèm a altres escriptors; y si no l'hem entesa bé, fem un mal qu'es difícil de reparar. Al cap de poch temps, va a ser una cosa com lo que deya'l Pare Claret de la calumnia: «plomèu un pollastre a dalt d'un campanar... repensèuvos y anèu a recullir las plomes».

Axis ha passat ab el primer qu'escrigué'l verb **agombolar** en el fals significat d'*acumular*; l'un ho ha anat copiant del altre, y per més que ho posarem ben en clar l'any passat en la IL·LUSTRACIÓ CATALANA, segueix la paraula en circulació entre'ls literats ab aquell fals significat, sense que cap d'ells l'haja sentida directament del poble.

Lo mateix succehí, encara qu'en menor escala, ab aquell ditxós **tocom**, que may ha sigut una paraula; després d'esplícat el malentès, encara ho hem vist escrit en publicacions qu'haurien d'estar enterades.

Una lleugeresa inconcebible ha fet pendre la forma antiga **norresmenys** com equivalent al *nada menos* castellà, essent axis que no hi té cap semblança; en molts inventaris trobarèu que's diu: «*Norresmenys*, tal cosa; *norresmenys*, tal altra; es a dir, *ademés*, *també*. Es una cosa indubitable, però la ignorancia dels uns y l'afany de purisme dels altres, fan que la paraula surti estampada repetidament, guanyantse'l qui la escriu en aquell fals sentit una patent d'indocumentat.

Un altre mot veyèm usat fa algun temps en llibres y periòdich: **valúa**. Que nosaltres sapiguèm, tenim en català *valia* qu'es la forma cortès, y *vàlua* qu'es la forma vulgar; hem preguntat en diferents comarques y enlloch hem sentit ni'ns han dat rahò de la *valúa*; sols un amic ens ha dit que li sembla que ho diuen a la seva. No podèm negarho en absolut, y voldriem que si algú ha trobat viva aquesta paraula, ens ho digués per mudar el nostre parer. Mentrestant, creyèm que'ls qu'escriuen *valúa* ho han sentit malament ò, millor encara, ho han llegit malament.

Seguirèm.

AMADOR.

REVISTA

En Manuel Giral

Ha mort en aquesta Ciutat En Manuel Giral y Aíquer, un jovenet que s'havia aficionat a la literatura y que, de poch temps ençà, començava a publicar sos estudis en algun periòdich català, demostrant, a pesar de les influències d'ara, un bon sentit que feya esperar d'ell una bona cooperació a la cultura moderna del nostre país.

Aficionat de primer a les literatures forasteres qu'estudiava seriament, anava posant sa preferència en la propia iniciantshi ab bon peu.

L'hem perdut a la flor de l'edat y ha fet la mort d'un santet.

Al cel sia.

Lectura Popular

Lo quadern número 277 d'aquesta acreditada publicació, sortit aquesta setmana, està dedicat al simpàtich revister que fou En Gayetà Cornet y Mas, un dels barcelonins més barcelonins que hi haja hagut y que a ses velleses volgué anotar los aspectes desapareguts de la vida de la nostra Ciutat, tot lo que del seu recort havia vist morir ò trasmutar, y consta en aquell volum de «Barcelona vella» que edità la *Il·lustració Catalana* anys enrera. Los troços compresos en aquest quadern són interessantíssims y fan venir ganes de llegir l'obra sencera.

Se ven a deu cèntims per tot arièu, com tots los quaderns anteriors.

ENQUADERNACIÓ

Queda completat el primer volum de la nostra Revista, contenint cinch centes planes ab les firmes de més de cent vint dels nostres escriptors més estimats.

Voliem oferir als nostres lectors una encuadernació elegant y econòmica; però les circumstàncies actuals, encarintho tot y privantnos de teles y altres materials indispensables, ens priven de fer lo que desitjavem. Axís y tot hem lograt, a copia de sacrificis, confeccionar una bonica encuadernació ab tela inglesa y or y guardes expresses, que posèm a disposició dels nostres lectors al ínfim preu de

Ptes. 1'50.

Apart d'axò, oferim al públich aquest primer volum de la nostra Revista encuadernat pel preu de **4 pessetes.**

Dirigirse a aquesta Administració: Mallorca, 287-Barcelona.

Establiment gràfic : Thomas : Barcelona